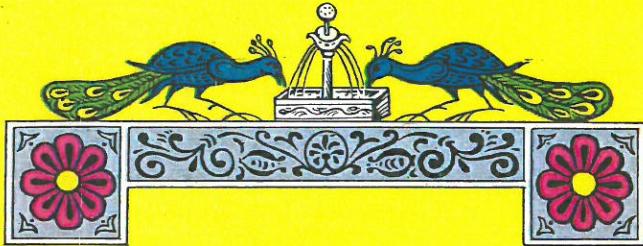

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙC
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗC ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗC ΕΡΕΥΝΗC

ΤΟΜΟC Γ'

ΕΚΔΟΤΗC - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗC:
ΚΑΘΗΓΗΤΗC ΑΓΓΕΛΟC Θ. ΝΕΖΕΡΙΤΗC

ΑΘΗΝΑΙ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον
φέρει τὴν ύπογραφήν τοῦ ἐκδότου

Ἐκδοσίς: Τῇ συνεργασίᾳ τοῦ «ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΝΕΖΕΡΙΤΗ»

Διεύθυνσις Συγγραφέως - Ἐκδότου:

ΑΓΓΕΛΟΣ Θ. ΝΕΖΕΡΙΤΗΣ

Οἰκία: Λεωφόρος Βασιλέως Γεωργίου Β' 4

Καστέλλα Πειραιεύς - Τ.Κ. 18534

Γραφεῖα Ἀθηνῶν: Σανταρόζα 1^Δ

Ἀθῆναι - Τ.Κ. 10564

Τηλ. 32.41.855 καὶ 41.72.464 (8.30' – 10.30' π.μ.)

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωσις:

Γραφικαὶ Τέχναι «Μ. & Γ. ΖΩΡΖΟΣ Ο.Ε.»

Μάνης & Μεσολογγίου 10 Ἀθῆναι - Τηλ. 36.11.372

Ἐπιμέλεια - διορθώσεις: Φανούριος Γ. Καζούρης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

– Κήρυξις ἐνάρξεως Συνεδρίου ὑπό τοῦ Νομάρχου Λακωνίας κ. ΦΩΤΙΟΥ ΦΑΛΙΑΓΚΑ	9
– Καθηγητοῦ ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. NEZEPITH: Εἰσαγωγικόν Σημείωμα - Β' Διεθνές Βυζαντινόν Ἐπιστημονικόν Συνέδριον - Μυστᾶς - Γεράκι Λακωνίας	11
– Καθηγητοῦ ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. NEZEPITH: Προσφώνησις εἰς τό Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον	17
– ΣΠΥΡΟΥ Ν. ΤΡΩΪΑΝΟΥ: Τό ἔμβρυο στό θυζαντινό κανονικό δίκαιο	21
– JOHANNES KODER: Παρατηρήσεις στά γεωγραφικά ἐνδιαφέροντα τοῦ Πλήθωνα	49
– Καθηγητοῦ - Ἐκδότου ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. NEZEPITH: Προσφώνησις καὶ ὄμιλία κατά τήν ἔναρξιν τοῦ Β' Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ Βυζαντινοῦ Συνεδρίου εἰς τό Γεράκι Λακωνίας	61
– Prof. Dr. JOHANNES IRMSCHER: Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων, Δάσκαλος τῶν Ἑλλήνων καὶ Δάσκαλος τῆς Δύσης	66
– ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΕΡΕΝΤΙΔΗ: Νεώτερες εἰδήσεις σχετικά μὲ τούς προγόνους τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά: Γενεαλογική προσέγγιση	76
– EWALD KISLINGER /Wien: Λακεδαιμονία, Δέμεννα καὶ τό Χρονικόν τῆς Μονεμβασίας	103
– ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΩΑΝ. ΠΑΣΧΟΥ: Τά παιγνίδια εἰς τό Βυζάντιον	122
– ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΕΥΤΥΧΙΑΔΗ: Βυζαντινή Διαγνωστική Σημειολογία καὶ Διαφορική Διαγνωστική	129
– I. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ καὶ Σ.Γ. MARKETOY: Γέροντολογικές ἀντιλήψεις στό ἔργο τῶν Βυζαντινῶν Ἰστορικῶν καὶ Χρονικογράφων	140
– IGOR P. MEDVEDEV: 'Η ύπόθεση τοῦ ἀποστάτη Ἰουθεναλίου ἀπό τήν ἅποψη τοῦ δικαίου	152
– ΛΑΖΑΡΟΥ Κ. ΣΤΑΓΚΟΥ, Πρεσβυτέρου: Ἀνέκδοτα ἔγγραφα γιά τήν ἱστορία τοῦ Μυστρᾶ κατά τήν δευτέρα περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας	174
– Καθηγητοῦ ΙΩΑΝ., Γ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ: 'Η ιδιοκτησία εἰς τό Βυζάντιον καὶ τήν μεταβυζαντινήν περίοδον	186
– Ἀρχιμανδρίτου ΔΑΝΙΗΛ Ε. ΣΑΠΙΚΑ: 'Ἐπιφανίου Ἐπισκόπου Κωνσταντείας Κύπρου «Ο φυσιολόγος»	200

– ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΧΑΒΙΑΡΑ - ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΥ: Οι γνώσεις του Μεγάλου Φωτίου εις τήν Ψυχιατρική	218
– ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΣ ΜΑΝΤΕΛΛΟΥ: Οι αισθητικές άρχες τής Βυζαντινής τέχνης στόν ψηφιδωτό διάκοσμο του Όσιου Λουκᾶ και τής Μονῆς Δαφνίου (11ος αι.)	227
– ΣΟΦΙΑΣ ΜΕΡΓΙΑΛΗ - ΦΑΛΑΓΚΑ: Γύρω από τήν πνευματική ζωή στό Δεσποτάτο του Μυστρά κατά τόν 14ο αιώνα	241
– ΠΑΥΛΟΥ Ε. ΝΙΑΒΗ: Οι άραβικές έπιθέσεις στή Λακωνική κατά τή μεσοβυζαντινή περίοδο	261
– ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΩΑΝ. ΠΑΣΧΟΥ: Μία προσέγγισις τής άθλησεως εις τό Βυζαντιον	276
– ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΖΥΡΗ: Αι περί προτιμήσεως νεαραί του αυτοκράτορος Ρωμανού του Λεκαπηνού	288
– ΔΗΜΗΤΡΗ Γ. ΚΑΤΣΑΦΑΝΑ: Τό πρόβλημα τής αισθητικής μορφής στόν Πλήθωνα	299
– ΑΛΕΞΗ Γ.Κ. ΣΑΒΒΙΔΗ: Τά προβλήματα σχετικά μέ τόν Λέοντα Χαμάρετο	350
– ΚΟΣΜΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ: Κείμενα Ίωάννου Δοκειανού και Γεωργίου Σχολαρίου πρός Παλαιολόγους τής Πελοποννήσου	384
– Άρχιμανδρίτου ΔΑΝΙΗΛ Ε. ΣΑΠΙΚΑ: Βυζαντινή Άρχιτεκτονική τών Ιερών Ναών Γερακίου: Θρύλοι, Ιστορία, Άνοικοδόμησις	399
– Γ. ΡΑΠΤΗ Ή έπεκτασις τής Άρειανικής ἔριδος (Δ' αιών) εις τόν τομέα τών φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων ὅπως διαπιστώνεται ἀπό άγιολογικό κείμενο τής περιόδου αύτης (Βίος Άγιου Ζωτικοῦ τοῦ Ὄρφανοτρόφου)	408
– Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (Πρόλογος	421
Πρός τήν Ιεράν Σύνοδον τής Ἐκκλησίας τής Ἑλλάδος περί καθιερώσεως τής τελετῆς τοῦ Ἐπιταφίου τής Ὑπεραγίας Θεοτόκου	
– Τυπική Διάταξις τής τελετῆς τοῦ Ἐπιταφίου τής Ὑπεραγίας Θεοτόκου	422
– FESTIVE SPEECHES by PROFESSOR ANGEL TH. NEJERITIS	425
– Σύντομον Βιογραφικόν Σημείωμα ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΝΕΖΕΡΙΤΗ	437
– ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ	569
	572

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Β' Διεθνές Βυζαντινόν Ἐπιστημονικόν Συνέδριον

ΜΥΣΤΡΑΣ – ΓΕΡΑΚΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Κατά τήν 6ην και 7ην Οκτωβρίου 1990, Σάββατον και Κυριακήν, συνεκλήθη τό β' κατά σειράν Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον ἐν Μυστρᾷ και Γερακίῳ, τήν πρώτην ἡμέραν εἰς τήν εύρυχωρον αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου «ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ» ἐν Μυστρᾷ και τήν Κυριακήν 7ην Οκτωβρίου 1990 εἰς τάς θαυμασίας και μέ βυζαντινόν τόνον διακοσμημένας αἱθούσας τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Γερακίου.

Τήν πρωτοβουλίαν ἔσχε τό διεθνές ἐπιστημονικόν περιοδικόν βυζαντινῆς και μεταβυζαντινῆς ἑρεύνης «ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ», τοῦ ὅποιου ἐκδότης είναι ὁ Καθηγητής κ. Ἀγγελος Θ. Νεζερίτης, και ὁ πρόεδρος τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς Καθηγητής τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπύρος Τρωϊᾶνος.

«Ηδη ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις τοῦ Γ' Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ Βυζαντινοῦ Συνεδρίου, τήν 5ην και 6ην Οκτωβρίου 1991, Σάββατον και Κυριακήν, εἰς Γεράκιον - Μυστρᾶ και Χρύσαφα, μέ γενικόν θέμα «Ἡ Βυζαντινή Πελοπόννησος». Ειρήσθω δέ ὅτι οἱ προσκληθέντες ύπό τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου διαπρεπεῖς διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κύρους Βυζαντινολόγοι (Ἀγγλοι, Γάλλοι, Αὐστριακοί, Γερμανοί, Ρώσοι), γνωρίζοντες ἀπαίστως τήν αἰώνιαν Ἑλληνικήν γλώσσαν, προέβαντον εἰς τάς πρωτοτύπους

έπιστημονικάς άνακοινώσεις των εἰς τήν ἀθάνατον Ἑλληνικήν γλώσσαν.

Τήν ἔναρξιν τοῦ Β' Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου τό Σάββατον 6ην Ὁκτωβρίου 1990 καί ὥραν 5ην μ.μ. ἐκήρυξε ὁ Νομάρχης Λακωνίας κ. Φώτιος Φαλιάγκας εἰς τό ἐν Μυστρᾶ Ξενοδοχεῖον «BYZANTION», ὅστις ὡμίλησε καί ηύχήθη τήν ἐπιτυχίαν τοῦ Συνεδρίου, ἥτις προσφώνησις δημοσιεύεται εἰς τὸν κυκλοφοροῦντα Γ' τόμον τοῦ Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ Βυζαντινῆς καί Μεταβυζαντινῆς Ἑρεύνης «BYZANTINAI MELETAI».

Παρέστησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς Σπάρτης καί τοῦ Μυστρᾶ καὶ ἐπηκολούθησε 'Αγιασμός ὑπό καλλιφώνων ιερέων καί Βυζαντινῆς Χορωδίας, μέ επί κεφαλῆς τὸν πρεσβύτερον τοῦ Μυστρᾶ πατέρα Λάζαρον, Καθηγητήν Θεολόγον.

Διά τήν ἐπιτυχίαν τοῦ Β' Ἐπιστημονικοῦ Διεθνοῦς Βυζαντινοῦ Συνεδρίου ἀνέγραψε ὁ ἡμερήσιος καί περιοδικός Τύπος Ἀθηνῶν καί ἐπαρχῶν, ἐφημερίδες τῆς Εύρωπαϊκῆς Κοινότητος Ἀμερικῆς καί Καναδᾶ, ἀνεκοινώθη ἀπό τὰ ἐπίσημα ὄργανα τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καί «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», τήν ἐφημερίδα «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ» τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς καί ἔτερα ἔντυπα τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἄτινα διά παντός εὐμενοῦς σχολίου, μᾶς ἐνεδυνάμωσαν εἰς τὰς δυσκόλους αὐτάς προσπαθείας μας. Εἰς μίαν ἐποχὴν ἐντόνου ἐνδιαφέροντος διά τὸν Βυζαντινὸν πολιτισμόν μας διεθνῶς.

'Ἐπίσης ή E.P.T.1, ἥτις, διά συνεργείου αὐτῆς, ἀποσταλέντος ἐκ Πατρῶν, παρουσίασε τηλεοπτικῶς δύο φοράς τάς ἐκδηλώσεις καί προέβαλε συνέντευξιν τοῦ ἐκδότου - Καθηγητοῦ κ. Ἀγγέλου Θ. Νεζερίτη περί τῶν πορισμάτων τοῦ Συνεδρίου καί τῆς ἀνάγκης λήψεως μέτρων ὑπό τῆς πολιτείας, διά τήν ἀναπαλαίωσιν τῶν κτισμάτων τοῦ Μυστρᾶ, τῆς Ἰδρύσεως Ἀνωτάτης Σχολῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐν αὐτῷ, τῆς παραχωρήσεως ὑπό τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων εἰς τήν Ἑκκλησίαν διά τήν καθ' ὅλον τό ἔτος λατρείαν τῶν Βυζαντινῶν

ναῶν, καί οὐχί δίς τοῦ ἔτους μόνον, ώς συμβαίνει σήμερον.

Εἰς τὴν συνέντευξίν του ὁ Καθηγητής κ. Νεζερίτης ἀνέφερε τό ιστορικόν Γεράκι Λακωνίας, τόν «δεύτερον Μυστρᾶν», ὅπως τό χαρακτήρισε, ἐνθα συνεχίσθη τό Συνέδριον, μέ τούς ὠραιοτάτους Βυζαντινούς ναούς καί τήν γραφικότητα ἥτις τό διακοσμεῖ καί τήν ἀνάγκην ίδιαιτέρας Βυζαντινῆς μελέτης.

Ἐπίσης, εἰς τό συγκληθησόμενον Γ' Διεθνές Ἐπιστημονικόν Συνέδριον ἐν Λακωνίᾳ, θά συμπεριληφθῇ, ἐκτός τοῦ Μυστρᾶ καί τοῦ Γερακίου, καί ἡ ιστορική Βυζαντινή περιοχή Χρύσαφα, πρό τοῦ Γερακίου, ἥτις διακοσμεῖται μέ ἔνδοξα Βυζαντικά μνημεῖα τά ὅποια δέν ἔχουν πάρουσιασθῆ δεόντως.

Αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Β' Διεθνοῦς Βυζαντινοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συνέδριον τοῦ Μυστρᾶ καί τοῦ Γερακίου ἡκούσθησαν ἐν περιλήψει ἀπό τόν Ἰδιωτικόν Ὁρθόδοξον Θρησκευτικόν Ραδιοφωνικόν Σταθμόν εἰς FM 100,7 STEREO ἐν Πειραιεῖ, ίδιοκτησίας τοῦ ἐκδότου τοῦ περιοδικοῦ κ. Ἀγγέλου Θ. Νεζερίτη.

Ἐπίσης ὁ ἐκδότης ἐκοινοποίησε τά πορίσματα τοῦ Συνέδριού εἰς τήν Εύρωπαϊκήν Οἰκονομικήν Κοινότητα, εἰς τό Πολιτιστικόν Τμῆμα αὐτῆς καί εἰς τό Εύρωπαϊκόν Κοινοβούλιον, καθ' ὃσον ὁ Μυστρᾶς καί τό Γεράκι Λακωνίας ἀφοροῦν καί ἐνδιαφέρουν ὀλόκληρον τόν Εύρωπαϊκόν Πολιτισμόν, καί ἐπιβάλλεται νά γίνωνται γνωστά, ίδιαιτέρως τό Γεράκι, τό ὅποιον δέν είναι ἀρκούντως γνωστόν ώς Βυζαντινή ἑπαλξις.

Τά λεχθέντα εἰς αὐτό τό Συνέδριον ἐκτυποῦνται εἰς τόν παρόντα Γ' τόμον τοῦ περιοδικοῦ «ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ», ἵνα καταστώσι παγκόσμιον πνευματικόν κτῆμα διά τούς μελετητάς τοῦ ἐνδόξου Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ καί δύνανται νά ἐμβαθύνουν εἰς τήν ἐπιστημονικήν ἔρμηνείαν τῶν βυζαντινῶν θεμάτων, τά ὅποια πραγματεύονται οἱ Ἑλληνολάτρεις καί ἐλληνομαθεῖς συνεργάται, οἵτινες ἔρχονται ἀπό μακρινάς ἀποστάσεις τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἵνα συμβάλουν διά τῆς

προσφορᾶς των εἰς τήν κατανόησιν τῶν ιστορικῶν αὐτῶν θεμάτων τοῦ παλαιφάτου Βυζαντίου.

Ἐλπίζομεν, σύν Θεῷ, ὅπως διοργανώσωμεν ἐπιτυχῶς καὶ τό Γ' Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον, τόν Ὁκτώβριον τοῦ τρέχοντος ἔτους, μέ συμμετοχήν καὶ ἑτέρων διαπρεπῶν Βυζαντινολόγων, οἵτινες διακαῶς ἐπιθυμοῦν νά προσφέρουν τάς ἐπιστημονικάς αὐτῶν γνώσεις εἰς τό μορφωτικόν αὐτό οίκοδόμημα.

Κατά τήν παρούσαν περίοδον τό Γ' Συνέδριον θά ἐνισχυθῆ καὶ ἀπό τό Κοινωφελές Βυζαντινόν Πολιτιστικόν "Ιδρυμα τό ὅποιον συνέστησε ὁ ἐκδότης κ. Ἀγγελος Θ. Νεζερίτης καὶ ἐλπίζομεν νά στεφθῇ ὑπό ἐπιτυχίας ἀφοῦ καταβληθοῦν πᾶσαι αἱ δυναταὶ προσπάθειαι, καὶ ἀφοῦ δέν ὑπεχωρήσαμεν κατά τό συγκληθέν Β' Διεθνές Συνέδριον, ἐν μέσω συνεχῶν ἀπεργιῶν Ταχυδρομείων, Τραπεζῶν, διακοπῶν ρεύματος τῆς ΔΕΗ, καὶ ἀνωμαλιῶν εἰς τάς συγκοινωνίας καὶ τηλεπικοινωνίας.

Φιλοδοξῶμεν, διά τῆς παρούσης ἐκτυπώσεως, ἡτις ἐστί λίαν δαπανηρά δι' ἡμᾶς, λόγῳ τῆς ύψωσεως τῶν τιμῶν τῶν τυπογραφικῶν, τοῦ χάρτου, τῶν φωτογραφιῶν καὶ τῆς δωρεάν παραχωρήσεως ἀνατύπων ἱκανοῦ ἀριθμοῦ εἰς τούς συνεργάτας τοῦ τόμου, νά ἱκανοποιούμεθα ὅτι προσφέρομεν ἔν ἐπιστημονικόν θῆμα εἰς νέους θυζαντινολόγους ἐρευνητάς, οἵτινες, μή ἀνήκοντες εἰς τάς ἐπιστημονικάς λεγομένας «κλίκας», ώς ἀναφέρεται, δυστυχῶς, ἀποκλείονται νά ἐμφανισθοῦν καὶ πολλαὶ ἀξίαι παραμένουν εἰς τήν ἐπιστημονικήν ἀφάνειαν καὶ πνευματικόν διωγμόν, ώς ἐπίσης ὑποκινοῦμεν τό ἐνδιαφέρον τῶν ἐκτός Ἑλλάδος μελετητῶν, οἵτινες λατρεύουν τό Βυζάντιον. Τό γεγονός τοῦτο μᾶς ἐνισχύει καὶ στηρίζει τάς προσπαθείας μας, ὅπως, ἐφ' ὅσον μᾶς ἐπιτρέπει ὁ Πανάγαθος Θεός νά ζῶμεν ἐπί τῆς γῆς μετά πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ύγείας, συνεχίζωμεν εἰς τό διηνεκές τάς ἐκδόσεις μας. Διότι οἱ Χριστιανοί ἐκδόται δέν συνταξιοδοτοῦνται, ἀλλά συνεχῶς ἀγωνίζονται τόν ἀγῶνα τόν καλόν, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως. Καὶ ὅσον παρέρ-

χονται τά ἔτη, τόσον περισσότερον ὡριμάζουν πνευματικῶς καὶ ὑποχρεοῦνται ἐκ τῆς θείας παροχῆς νά προσφέρουν ἀκαταπαύστως τὸν πνευματικὸν ὄμητόν τὸν ὅποιον τοὺς προσέφερον τά ἔτη ὡς πεμπτουσία πολλῶν πνευματικῶν ἀποθεμάτων, ἵνα μεταδώσουν εἰς τούς νεωτέρους τήν κτηθεῖσαν πνευματικήν περιουσίαν.

‘Ο ἀείμνηστος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας ὁ Α΄ διετείνετο τὸ πάλαι, ὅτι ἡ καλυτέρα χρονική περίοδος διά τὸν ἐπιστήμονα (ἐφ' ὅσον εἶναι ὑγιῆς), εἶναι ἡ ἥλικια μετά τὰ 65 (ἐξήκοντα πέντε) ἔτη του καὶ μέχρι τῶν 90 (ἐνενήκοντα). διότι τότε εἶναι ὡριμος, δέν μεταβάλλει ἀπόψεις καὶ θέσεις καὶ εἶναι ἀκλινῆς, σταθερός, ὀτρηρός πνευματικός ἐργάτης εἰς τὸν περικαλλῆ ναόν τοῦ πνεύματος.

‘Ανακοινούμεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ὅτι συντόμως θά παρουσιάσωμεν, εἰς ἐπιστημονικὸν κινηματογραφικὸν ἔγχρωμον Ντοκυμανταίρ, 16 μιλιμέτρ, τὸ 69ον ὡριαίον μέρος τῶν Βυζαντινῶν Ἀριστούργημάτων, τὸ ὅποιον θά περιλαμβάνῃ τάς ἱστορικάς Βυζαντινάς Ἱεράς Μονάς τῶν ἡρωϊκῶν Καλαθρύτων καὶ τῆς περιοχῆς, συνδεδεμένων μὲ τὸν ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ “Ἐθνους τοῦ 1821.

‘Υποχρεοῦμαι ὅπως, ἀπό τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ, ἐκφράσω δημοσίᾳ τάς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου πρός τοὺς ἐκλεκτούς συνεργάτας μου τοῦ τρίτου αὐτοῦ τόμου, ξένους καὶ Ἑλληνας, διά τούς καταβληθέντας κόπους, καὶ τάς πρωτοτύπους βυζαντινάς ἀνακοινώσεις των. Ἰδιαίτερως τόν γνωστόν διεθνῶς Καθηγητήν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπύρον Τρωϊāνον, διά τὸν ζῆλον καὶ τό ἐνδιαφέρον του διά τὴν ἐπιτυχῆ σύγκλησιν τῶν συνεδρίων, ὡς Προέδρου τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ διά τάς πρωτοτύπους μελέτας, τάς ὅποιας ἀνακοινοὶ καὶ δημοσιεύει εἰς τὸ Περιοδικόν «ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ».

Διακατέχομαι ὑπό ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς εύφορίας διά τὸν πνευματικὸν τοκετόν τοῦ Γ' αὐτοῦ τόμου, διότι, εἰς μίαν ἀντιπνευματικήν ἐποχήν, χαρακτηριζομένην ὑπό

πνευματικοῦ λιμοῦ, ἐκτιμήσεως τοῦ ἀτόμου ἀπό τά ἔτήσια οἰκονομικά κέρδη, ἐποχῆς ἀπομονώσεως καί ἰδιοτελείας, ἀδιαφορίας καί πνευματικῆς καί σωματικῆς ραστώνης, παρουσιάζομεν τά θαυμάσια ἐπιστημονικά ἐπιτεύγματα τοῦ ἐνδόξου Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ μας.

Πιθανόν νά παρουσιασθώσι τυχόν ἀτέλειαι καί παραλείψεις. Παρακαλούμεν ὅπως μᾶς ὑποδείξητε αὐτάς, πρός βελτίωσιν εἰς τό μέλλον, καθώς καί ὅ,τι νομίζητε ὄρθον.

Διότι, ως γνωστόγ, ὅστις δέν προσπαθεῖ καί δέν δημιουργεῖ δέν παρουσιάζει ἀτελείας· ὅστις δέν προχωρεῖ δέν ἐμφανίζει λάθη καί ἐλλείψεις· ὅστις δέν θηματίζει δέν πίπτει, ἀλλά πάλιν ἀνέρχεται.

Πᾶσα δημιουργική προσπάθεια, ως ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, ἐμπεριέχει καί τά σπέρματα τῶν λαθῶν καί προκαλεῖ τόν φθόνον τῶν ἀδρανῶν καί ἀδιαφόρων, οἵτινες πικραίνονται διά τῶν προσφορῶν.

Μέ ἀκράδαντον πίστιν εἰς τόν Πανάγαθον Θεόν, μέ θαυμασμόν εἰς τό περικαλλές καί φωτοβόλον Βυζάντιον, τό όποιον, διά τῆς πτώσεώς του, ἐφώτισε τήν ἐν σκότει διατελοῦσαν Δύσιν, ἐλπίζομεν ὅτι θά πραγματοποιήσωμεν ἐπιτυχῶς καί τό Γ' Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον καί αὖθις θά προβῶμεν εἰς τήν ἔκδοσιν τοῦ Δ' τόμου τῶν «ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ». Ἐλπίζομεν είσετι ὅτι λίαν συντόμως θά παρουσιάσωμεν ἀπό τῆς ὁθόνης κινηματογραφικῶς «ΤΑ·ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ».

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ Θ. ΝΕΖΕΡΙΤΗΣ

Προσφώνησις

τοῦ Ἐκδότου τοῦ Διεθνοῦ Ἐπιστημονικοῦ
Βυζαντινοῦ Περιοδικοῦ «BYZANTINAI ΜΕΛΕΤΑΙ»

Καθηγητοῦ κ. Ἀγγέλου Θ. Νεζερίτη
εἰς τὸ Β' Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον
ΜΥΣΤΡΑΣ - ΓΕΡΑΚΙ
Σάββατον 6η Ὁκτωβρίου καὶ Κυριακήν 7η Ὁκτωβρίου

Ἐκπρόσωπε τοῦ Σεβασμιωτάτου,
Κύριε Νομάρχα,
Ἀγαπητοί Σύνεδροι,
Σᾶς καλωσορίζομεν εἰς τὴν Ἰστορικήν Βυζαντινήν αὐτήν
περιοχήν τοῦ Μυστρᾶ.

Ἡ ἐποικία ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἐρεύνης «BYZANTINAI ΜΕΛΕΤΑΙ», τὴν ὁποίαν ἀπό ἑτῶν ἐκδίδω, εἰς τὸ πλαίσιον τῶν δραστηριοτήτων αὐτῆς, ἀπεφάσισε νά διοργανώσῃ τὸ Β' αὐτό Διεθνές Ἐπιστημονικόν Βυζαντινόν Συνέδριον μετά τὸ Α' τοιοῦτον τὸ ὅποιον ἐπραγματοποιήθη τὸ περυσινόν ἔτος 1989 μετά πολλῆς ἐπιτυχίας.

Τό παρόν Συνέδριον πραγματοποιεῖται μέ γενικόν θέμα:
«Ο Μυστρᾶς - Τό Γεράκι καὶ ἡ Βυζαντινή Λακωνία» (ἵποι Θεολογία, Φιλολογία, Ἰστορία, Φιλοσοφία, Δίκαιον, Ἱατρική, Τέχνη καὶ Λαογραφία).

Ἡ Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς «BYZANTINAI ΜΕΛΕΤΑΙ» θά φιλοξενήσῃ εἰς τόν ἐκδοθησόμενον τόμον τῆς τάς εἰσηγήσεις καὶ ἀνακοινώσεις τῶν ὄμιλοτῶν τοῦ Συνεδρίου, μετά τῶν συζητήσεων, ἀποριῶν καὶ συμπερασμάτων τοῦ Συνεδρίου. Μετά τίν ἔκδοσιν θά προσφερθοῦν ἀνάτυπα εἰς τούς συνεργάτας ἐρευνητάς καὶ ὄμιλοτάς τοῦ ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικού «BYZANTINAI ΜΕΛΕΤΑΙ» ὁφεῖται χάριτας καὶ ύποχρεοῦται νά ἐκφράση τὸν δημόσιον ἔπαινον διά τούς μόχθους καὶ τὰς φροντίδας τὰς ὄποιας κατέβαλε διά τὸν σύγκλησιν τοῦ Β' αὐτοῦ Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, πρός τὸν Πρόεδρον τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, Καθηγητήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπύρου Τρωϊάνον, διά τὸ ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον διά ἐπιλεκτικήν πρόσκλησιν καταξιωμένων Βυζαντινολόγων Ἑλλήνων καὶ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Θά πρέπει νά τονίσωμεν ὅτι οἱ διαπρεπεῖς Βυζαντινολόγοι Καθηγηταί Πανεπιστημίων τοῦ ἔξωτερικοῦ εἰναι διεθνῶς γνωστοί εἰς τὸν κώρον τῆς Βυζαντινῆς Ἐρεύνης, καὶ, τὸ κυριώτερον, τὸ ὄποιον μᾶς πληροῖ ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς χαρᾶς καὶ ὑπερφανείας, ὅτι θά όμιλήσουν εἰς τὸν θείαν γλῶσσαν τὸν Ἑλληνικὸν καὶ θά μᾶς καταστήσουν κοινωνούς τῶν σκέψεων τους εἰς τὸν μητρικὸν μας αἰώνιαν Ἑλληνικόν γλῶσσαν.

Οφεῖλομεν ἀπό τοῦ βῆματος τούτου νά εύχαριστήσωμεν καὶ τὸν ἐφημέριον τοῦ Μυστρᾶ πατέρα Λάζαρον, Καθηγητήν Θεολογίας καὶ Διευθυντήν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου διά τὰς διευκολύνσεις τὰς ὄποιας μᾶς παρέσχε καὶ τὴν δεξιώσιν τὸν ὄποιαν κατά τὸ αὐριανόν διάλειμμα θά μᾶς προσφέρη μέτοπικά Βυζαντινά γλυκίσματα.

Εὔχομαι ἐγκαρδίως, σύν Θεῷ, ὅπως ἐτοσίως διοργανοῦται τὸ Βυζαντινόν αὐτό Συνέδριον εἰς τὸν ιστορικὸν αὐτόν τόπον τοῦ Μυστρᾶ καὶ παρουσιάζονται νέαι πρωτότυποι μελέται, αἵπινες θά συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν ἐκδοθησόμενον Γ' τόμον τοῦ περιοδικοῦ «BYZANTINAI ΜΕΛΕΤΑΙ» καὶ ἀποστέλλεται εἰς ὅλας τὰς Βιβλιοθήκας, τοὺς μελετητάς, Ἰδρύματα, Πανεπιστήμια, Ἀκαδημίας εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικά πλάτη καὶ μήκη τοῦ πλανήτου μας καὶ καθίσταται γνωστή ἡ λαμπρή Βυζαντινή μας κληρονομία, εἰς μίαν περίοδον κατά τὴν ὄποιαν παρουσιάζεται ἐντονον ἐνδιαφέρον διεθνῶς διά τὸν Βυζαντινὸν περίοδον.

Ἡ μεγαλυτέρα πνευματική μου ίκανοποίησις ἦτο μία λίαν

· ἐπαινετική ἐπιστολή, τίνι ὁποίαν ἔλαθον πρό ήμερῶν ἀπό τό διάσημον Πανεπιστήμιον τοῦ ΧΑΡΒΑΡΝΤ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τό ὁποῖον συγχαίρει τίνι ἔκδοσιν, τάς μελέτας καὶ τά πορίσματα τοῦ περυσινοῦ διεθνοῦς Συνεδρίου καὶ παρακαλεῖ νά ἀποστέλλεται εἰς αὐτό, εἰς τό Τμῆμα Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἀνελλιπῶς, πᾶσα νέα ἔκδοσις καὶ παρουσίασις.

Ἄφοῦ εύχαριστήσω τούς ἀγαπητούς συνέδρους διά τούς κόπους τούς ὁποίους κατέβαλον διά τίνι συμμετοχήν των καὶ τάς ἀνακοινώσεις των, παρακαλῶ τόν Πρόεδρον τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγητήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπύρον Τρωιάνον, ὅπως κηρύξῃ τίνι ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του Β' Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ Βυζαντινοῦ Συνεδρίου.

Καθηγητής ΑΓΓΕΛΟΣ Θ. NEZEPITHE

Ανέκδοτα έγγραφα γιά τήν ιστορία τοῦ Μυστρᾶ κατά τήν δευτέρα περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας

Υπό τοῦ πρεσβυτέρου ΛΑΖΑΡΟΥ Κ. ΣΤΑΓΚΟΥ
Πτυχιούχου Θεολογίας – Ἐφημερίου
καὶ Διδασκάλου Δημοτικοῦ Σχολείου Μυστρᾶ

Τό 1248 μ.Χ., κτίζεται τό κάστρο τοῦ Μυστρᾶ, δόποτε
ἀρχίζει ἡ ιστορία του καὶ ἡ ιστορία τοῦ τόπου, μέ πρώ-
τους οἰκιστές τούς Φράγκους.

Τό 1262, οἱ Βυζαντινοί, μετά τήν ἥττα τῶν Φράγκων
στή μάχη τῆς Πελαγονίας, ἐγκαθίστανται ὄριστικά στό
Μυστρᾶ καὶ ξεκινᾶ ἡ ἔνδοξη περίοδος τοῦ Δεσποτάτου
τοῦ Μωρέως. .

Τήν ἄλωση τῆς Κων/λεως ἀπό τούς Τούρκους, ἀκολου-
θεῖ τό 1460 ἡ πτώση τοῦ Δεσποτάτου τοῦ Μυστρᾶ καὶ
ἀρχίζει μιά νέα παρένθεση γιά τήν ιστορία τοῦ τόπου, ἡ
περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας.

Μετά τήν ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων τῶν Τούρκων, νά κα-
ταλάβουν τά Ἐπτάνησα μέ τή γνωστή ναυμαχία τῆς Ναυ-
πάκτου τό 1571, οἱ Ἐνδρωπαῖοι σχηματίζουν ἐναντίον
τους, ἔνα εἶδος συμμαχίας, τή λεγόμενη ΙΔ' σταυροφορία
καὶ καταφέρνουν νά ἐλευθερώσουν ἀπό τούς Τούρκους
πολλά ἑδάφη. "Ἐτσι τό 1464 ὁ Σιγισμοῦνδος Μαλατέστα
πολιορκεῖ τήν πόλη τοῦ Μυστρᾶ, ἐνῶ τό 1687, ὁ Ἐνετός
στρατηγός Φραγκίσκος Μοροζίνης κατορθώνει νά κατα-

λάθει τό Μυστρᾶ, τόν δποῖο δνομάζει ἔδρα τῆς ἑνετικῆς ἐπαρχίας Braccio di Maiana⁽¹⁾.

Τό 1715 ἡ Βενετία μέ τή συνθήκη τοῦ Πασσάροβιτς, παραχωρεῖ στούς Τούρκους τήν Πελοπόννησο καί ὁ Μυστρᾶς βρίσκεται πάλι, γιά δεύτερη φορά, κάτω ἀπό τήν κυριαρχία τους. "Ἐτσι ἀρχίζει ἡ δευτέρα περίοδος τῆς τουρκοκρατίας, στήν δποίᾳ ἀναφέρονται τά ἔγγραφα τῆς ἀνακοινώσεώς μου.

Τήν ἑποχή αὐτή, παρατηρεῖται μιά αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Μυστρᾶ, πού ξεπερνᾶ τίς 10.000 κατοίκους⁽²⁾. Ὁ Μυστρᾶς, ἐκτός ἀπό διοικητικό κέντρο – τήν περίοδο αὐτή ἔδω ἔδρεύει ὁ Πασάς τῆς Πελοποννήσου –, ἔξελισται μέ γοργό ρυθμό καί σέ μεγάλο ἐμπορικό κέντρο.

Τό μεγαλύτερο ποσοστό τῶν κατοίκων είναι γεωργοί κτηνοτρόφοι καί μαγγανάδες (ὑφαντουργοί μετάξης). Ἀναπτύσσεται ἡ σηροτροφία, ἡ καλλιέργεια μεταξοσκωλήκων καί ἡ κατεργασία μετάξης καί ὁ Μυστρᾶς γίνεται τό κέντρο συναντήσεων τῶν ἐμπόρων μετάξης καί ὁ τόπος στόν δποῖο φθάνουν πολλοί ξένοι γιά νά πληροφορηθοῦν ἡ διδαχθοῦν τά τῆς σηροτροφίας.

Στήν περίοδο αὐτή, σύμφωνα μέ στοιχεῖα πού ἔχουν δημοσιευθεῖ, μποροῦμε νά ύποθέσουμε ὅτι ἀπό τό 1700 καί μετά, ἡ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πελοποννήσου γενικά ἀλλά καί τοῦ Μυστρᾶ εἰδικότερα, ὑπήρξε συνεχής καί ἀνοδική καί ὅτι οἱ κατά τόπους ἔξεγέρσεις τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὅπως γιά παράδειγμα ἡ ἀντιτουρκική ἔξεγερση τοῦ 1770, δέν μπόρεσαν νά τήν καταστείλουν⁽³⁾.

1. Ν. Γεωργιάδη, «Μυστρᾶς. Ἐκδοση 11η. Ἀθήνα 1990 σελ. 15 κ.ε.

2. Bory de Saint - Vincent: «Expédition Scientifique de Morée. Section de sciences Physiques ton II. 1er Partie Geographique» Paris 1834.

3. Β. Παναγιωτοπούλου. Πληθυσμός καί οἰκισμοί τῆς Πελοποννήσου, 13ος-18ος αἰώνας. Ἰστορικό Ἀρχεῖο. Ἐμπορική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. σελ. 171.

Έπομενο ἄρα ἦταν, μέ τήν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ, νά κατοικήθηκε καί ὁ χῶρος ἐκτός τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Μυστρᾶ καί ἔτσι δημιουργεῖται ὁ νέος Μυστράς.

Θά δοῦμε στή συνέχεια μερικές ἀπεικονίσεις τῆς βυζαντινῆς καστροπολιτείας ἀλλά καί τῶν κτισμάτων πού ὑπάρχουν ἔξω ἀπό τά τείχη πού ἔγιναν ἀπό διάφορους ξένους περιηγητές, κατά τα τέλη τοῦ 17ου καί στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνος⁽⁴⁾, τίς ὅποιες μέ ἀνείπωτη καλωσύνη μᾶς παραχώρησε ὁ ἀγαπητός Πρόεδρος τῆς Πνευματικῆς Ἐστίας Σπάρτης κ. Νικόλαος Γεωργιάδης.

Ἡ πιό πυκνοκατοικημένη συνοικία – ἔξω ἀπό τά τείχη – ἦταν καί παραμένει ώς τά σήμερα ἡ «Τριτζέλα», ὅπως εἴδαμε στίς ἀπεικονίσεις, ἀλλά καί ὅπως συμπεραίνεται ἀπό διάφορα ἔγγραφα, τόσον τῆς Ἐνετοκρατίας, ὅσον καί τῆς δευτέρας περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας πού ἔχουμε ὑπόψη μας⁽⁵⁾. Ἐπίκεντρο αὐτῆς τῆς συνοικίας είναι ὁ Ιερός Ναός τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος πού περιθάλλεται τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, ἀπό μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα καί πύργους φημισμένων οἰκογενειῶν, ὅπως τῶν Σπηλιοτάκηδων, τῶν Γιατράκηδων καί τῶν Σαλιβαραίων⁽⁶⁾.

Τά ὅρια τῆς συνοικίας τῆς Τριτζέλας, ξεκινοῦσαν Ν.Δ. τοῦ Ι. Ναοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἐκτείνονταν ἀπό τό ἀρχοτικό τῆς οἰκογένειας· «Σαρσέντη» πρός τούς «Βουβάλους» καί ἔφθαναν μέχρι τόν πύργο τῆς οἰκογένειας Γιατράκου,

4. S. Runciman. Βυζ. Μυστρᾶς πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου: Αθήνα 1989, σελ. 56.

5. Ἀρχείον Σαλιβαρᾶ, δωρηθέν ὑπό τοῦ Δ. Σαλιβαρᾶ τό ἔτος 1972 στήν Κοινότητα Μυστρᾶ.

6. Σύμφωνα μέ τήν πληροφορίαν τοῦ Δικηγόρου Δημητρίου Κ. Σαλιβαρᾶ, ἡ πατρογονική οἰκία τῶν Σαλιβαραίων βρισκόταν στήν «Τριτζέλα», ἀπέναντι ἀπό τή Β. πλευρά τοῦ Ι. Ναοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος. Βλ. «Ο Ἀναγνώστης Σπηλιοτάκης» Κ.Κ. Σπηλιοτάκη. Αθῆναι 1980, σελ. 4, σημ. 4.

στήν περιοχή Αγίου Κων/νου καταλήγοντας πλησίον τοῦ Παρορίου⁽⁷⁾.

Στήν «Τριτζέλα», ἀναφέρονται τά τρία ἀνέκδοτα ἔγγραφα, τά ὅποια ἀνήκουν στό Ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας Σαλιβαρᾶ, τελευταῖος γόνος τῆς ὅποιας ὑπῆρξε ἡ κ. Πολυτίμη Σαλιβαρᾶ - Νίκολς, πού πρόσφατα ἀπεβίωσε.

Τό πρῶτο ἔγγραφο ἔχει ώς ἔξης:

«1770 17 Απριλίου Μυστρα

Τιν σιμερον εδανηστηκα εγω ο υποκατοθεν γεγραμενος ο μανολος κορονης αδιαφορα δια χαρης φηληας απο τον κυρ γερασιμο δηαλουμακη ρηαλια διακοσια οχτο νουμερο-208 τα ποια τα ελαβα επη χηρος και υποσχομε να του τα επιστρεψω ης το πανιγιρι το ερχομενο του μυστρος χορις λιγον και δια πιστεον της αληθηας εγενετο το παρον και εδοθη εις χηρας του βεβεομενο και δια χηρος μου.

μανολος κορονης βεβεονο τα ανοθεν
νηκολέτος γηατρος μαρτηρο
παναγηοτης μαθεακης μαρτηρο
αναστασης τζουανης μαρτηρο».

7. Ἀρχεῖον Υποθηκοφυλακείου Σπάρτης. Μερίδες και Συμβόλαια διαφόρων Μυστριωτῶν.

Τίτλοι της αποκριάς μαζί με - - -

Αγριμείον είδα νήσιν παντού με τόπους
γέραμένοις ομηρούς και οι νησιά στην αφεντική
αληθεία φυλακές από την οποία μέτρια μέση ήταν
μεταγενεταλλούς διακρίσεις παχεία γερμανίας τον
τόπο της Βασιλείας την οποία η Κρήτη έπιασε
θεωρείται ότι η οποία γένεση ήταν η Κρήτη η οποία
μετατράπησε την οποία σε θεατρική παράσταση
διατηρείται η οποία παραπομπή στην οποία
βασιλεύει ο θεός της Κρήτης
από την οποία παραπομπή στην οποία
την οποία παραπομπή στην οποία

Στό ἔγγραφο αὐτό, πού είναι ἕνα συμφωνητικό ἀνάμε-
σα σέ δύο Μυστριῶτες, συναντᾶμε δυό στοιχεῖα. Τή
χρήση τοῦ παλαιοῦ Ἰσπανικοῦ νομίσματος «ρηάλι» ἢ
«ρεάλι» καὶ τήν ἀναφορά στήν ὑπαρξή μιᾶς ἀπό τίς μεγα-
λύτερες ἐμποροζωπανηγύρεις ὁλόκληρης τῆς Πελοπον-
νήσου κατά τήν Τουρκοκρατία, πού είναι τό πανηγύρι

τοῦ Μυστρᾶ. Στό πρῶτο στοιχεῖο παράτηροῦμε τά ἀκόλουθα. "Οπως εἶναι γνωστόν ὁ κάθε Σουλτάνος εἶχε τῇ δυνατότητα νά «κυκλοφορεῖ» κάθε τόσο καί ἔνα νέο νόμισμα μέ τήν προσωπογραφία του, νοθεύοντας κάθε φορά «νόμιμα» τήν περιεκτικότητά του σέ ἀσήμι καί χρυσό. Αὐτό ἀναμφισβήτητα σημαίνει ὅτι ἡ νοθεία τοῦ τουρκικοῦ νομίσματος, τοῦ ἀφαιροῦσε τήν ὀνομαστική ὑποχρεωτική ἀνταλλακτική ἀξία του καί αὐτόματα τό μετέβαλλε σέ ἐμπόρευμα, ἀφοῦ περιεῖχε ἐλάχιστες ποσότητες πολύτιμων μετάλλων.

Κάτω λοιπόν ἀπ' αὐτές τίς νομισματικές συνθῆκες τῆς Οθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τό τρέχον τουρκικό νόμισμα πού ἦταν τό γρόσι⁽⁸⁾, μέ τό νά χάνει συνεχῶς τήν ἀξία του, μετατρέπεται σέ πιστωτικό νόμισμα. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, οἱ συναλλακτικές σχέσεις τῶν κατοίκων καθορίζονται σέ ξένα νομίσματα, ὥπως λ.χ. μέ «ρηγάλια» στήν περίπτωσή μας⁽⁹⁾.

Τό δεύτερο ἔγγραφο εἶναι τό ἀκόλουθο:

«1769 Μαρτίου 23 τριτζελα

τιν σιμερον φανερονομαι και ομολογουμαι ημεις η υποκατοθεν γεγραμενη κατικοι του μαχαλα τριτζελιοτες το (;) το πος εδανηστηκαμε απο τον κυρ γιανακη πιερακη για χρια του χωριου ασηλανια εκατον εξηντα ήτι νουμερο 160 και ηποσχομαστε να του τα δοσουμε η σε δηοριαν του ερχομενου αβγουστου η-κοσιενια με καλην εφχαριστηση και δια βεβαιον της αληθηας εδοσαμαι το παρον γραμμα στα τιμια χερια και ουτος βεβεονομαι δια χηρος μας και γινομαστε εις αυτον φιλη (;) γεωργης σαληβαρας βεβεονο αναγνοστης σαλιβαρας βεβεονο

8. Γρόσι. Τουρκικό νόμισμα μέ ύποδιαιρέσεις. 1 γρόσι = 40 παράδες· 1 παράς = 3 ἄσπρα.

9. N. Σβορώνου. Τό Εμπόριο τῆς Θεσ/κης τόν ΙΙ' αἰῶνα εἰς Οἰκ. Δομῶν Βαλκ. Χωρῶν.

1869 June 23 Blyea.

Προσεγγισμούς την οποίαν κατέβαλλεν πάντας ο Κάρολος
για την επική συνάντηση της Επιτροπής του Δημοσίου
Δικαιοδοσίου από την Αθήνα στην Αίγα Λέσβου τον Ιούνιον του 1860.
κατόπιν δοκιμής της για την ένταξη της Λέσβου στην Πολιτεία
της Ελλάς μεταξύ της πατρίδης και της νέας πατρίδης της.
Επί την Αθήνα στην οποίαν ήταν η Λέσβος έτοιμη
για την ένταξη στην Ελλάς μεταξύ της πατρίδης και της νέας πατρίδης.
την ίδια ώρα προτάθηκε στην Επιτροπή της Βενετίας
την ίδια ώρα προτάθηκε στην Επιτροπή της Βενετίας

γιανακις σαλιθαρας θεβεονο
νηκολος σουσανης θεβεονο
γηοργακης βαστις θεβεονο
γηοργακης παπουτζις θεβεονο
νηκολέτος γηατρος ναρτυρο τα ανοθεν
αναστασης τζουανης μαρτηρο
χατζηαπαναγηοτης μαρτηρο
αναστασης χρονοπουλος μαρτηρο»

Και αυτό τό έγγραφο είναι ένα συμφωνητικό, στό δύοιο γίνεται «μνεία» τής έμποροζωοπανηγύρεως του Μυστρᾶ ἀφ' ένός και ἀφ' έτερου ἀναφέρονται δύομάτα «Τριτζελιωτῶν» ἀπό τόν διμώνυμο μαχαλᾶ, νά δανείζονται ἀσλάνια⁽¹⁰⁾ γιά τή «χρεία» τού χωριού τους. Και αυτό, κατά τή γνώμη μου, είναι ένα σημαντικό στοιχεϊο.

Τό τρίτο και τελευταίο έγγραφο ἀναφέρει πάλι γιά τή συνοικία τής «Τριτζέλας».

«προς των κυριον αναγνωστη Σσληθαρα μαι την αδελ-
φιν του τη κηρια φλωρου πολλά και ακριθως τους χαι-
ραιτάω ομοιως και τη σινγγενοιαν του πολα και ακρι-
βος τους χαιραιτο σας γραφο εγω της θανασαινας ο
γηος ο γηοργης που καθωμαστε στα τοπακιανικα εγω
θρισκομαι στη ροσια εις την ονταισα ζοντανος δια την
οραν εστο προς ειδησιν σας αδελφος σας ο γιανακης
εσιχορεθηκαι στη πολη από την πανουκλα ομος εγω
τον αδελφόν μου το σπιριδω δεν ηξεθρο ιναι ζοντανος
η δεν ειναι και Σας παρακαλο να μου γραψεται πιος
ηναι ζωντανος απο την σιγγενεια Σας να ξεθρο και πος
περνατε εις τον τοπογ ταυτα και μενο. στους ορισμους
Σας γεωργις θανασενας ταντακλης απο τω μηστρα
ημαι πανδραιμαινος ενα αγωρι και τρια κοριτζα μου
πεθαναναι δεν αποχτησα αλα».

10. Ἀσλάνι ή ἀσιλάνι. Παλαιό Πολωνικό ἀργυροῦν νόμισμα. Βλ. Ν.
Λεξικό Δ.Β. Δημητράκου. Ἀθήνα 1970, σελ. 242.

Leather
and
other
things

for
the
use
of
the
poor
and
the
disabled
and
the
old
and
the
young
and
the
sick
and
the
disabled
and
the
old
and
the
young
and
the
sick

16
దేశ పురుషానికి అవస్తనం బైని బాగ్గె
మనిషులు కొన్ని వినియోగాలు చేసు
చేసా నీ అంబుస్. 185 ఖాతాలు ఏములు
అనుమతించగల కోణాను అంబులు
ఇంజన్ ఎండో లెప్పుకు ఆమ్ డాక్టర్
గురువులు ఓహు ఓహు ద్రవ్యాలు 55
సుధాంశువర్గాలు ఆమ్ బెల్లు ఫు
స్టిల్ లు గెంపులు బింబులు ద్రవ్యాలు
450 టిచ్ రెండు లు లు లు మానులు
ఆమ్ ఖండించు ద్రవ్యాలు అంబులు
మా ముఖులు మాయాలు కెర్కులు లు లు
సాంగ్రామి గురువులు గురువులు
ము బింబులు వాస్యులు లు లు
గురువులు అంబులు మాయాలు
ము ము ము ము ము ము 585
ము ము ము ము ము ము ము ము ము
ము ము ము ము ము ము ము ము ము
ము ము ము ము ము ము ము ము ము
ము ము ము ము ము ము ము ము ము
ము ము ము ము ము ము ము ము ము
ము ము ము ము ము ము ము ము ము

Τό γράμμα είναι διπλωμένο και στήν έξωτερική έπάνω πλευρά γράφει:

«των κυριον αναγνοστη κονσταντη Σαληθαρά εις το μηστρα στην τριτζέλα στον αγιο σπηριδονα κοντα»

Στήν ίδια κάτω πλευρά μέ αλλον γραφικό χαρακτήρα, πολύ διαφορετικό άπό τήν δλη γραφική έμφανιση τοῦ γράμματος γράφει:

«γράμμα ἀπό τήν 'Οδέσα του γιοργάκη Νταντακλή»⁽¹¹⁾

Στό ἔγγραφο αὐτό, που είναι ἔνα γράμμα και ἀποστέλλεται ἀπό τήν 'Οδησόν τῆς Ρωσίας στόν 'Αναγνώστη Σαλιθαρᾶ, τό ἀξιοσημείωτο είναι ὅτι γίνεται ἀναφορά τῆς συνοικίας «τῆς Τριτζέλας» και εἰδικότερα τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Αγίου Σπυρίδωνος. Τό γράμμα αὐτό δέν ἔχει χρονολογία. Ο 'Αναγνώστης Σαλιθαρᾶς, ἔζησε στά μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος. Τό ὄνομά του ἔξ ἄλλου τό συναντήσαμε στό προηγούμενο ἔγγραφο, που ἔχει ημερομηνία 23 Μαρτίου 1769.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ παροῦσα ἀνακοίνωση δέν μπορεῖ, ἀναμφισβήτητα, νά χαρακτηρισθεῖ σάν μιά δλοκληρωμένη μελέτη. Μπορῶ δύως νά τή χαρακτηρίσω συμβολήν ἐλάχιστη, στήν δλη μελέτη τῆς ιστορίας τοῦ Μυστρᾶ, κατά τή δευτέρα περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας στήν Πελοπόννησο.

Κατά τή γνώμη μου τρία στοιχεῖα ἐμφανίζονται στήν ἀνακοίνωση αὐτή:

α. Ἡ ὑπαρξή τῆς ἐμποροζωοπανηγύρεως τοῦ Μυστρᾶ, τουλάχιστον ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα.

β. Ἡ συναλλαγή κατά τήν περίοδο αὐτή μέ «ρεάλια» και «ἀσλάνια». Τά νομίσματα αὐτά είναι σέ χρήση και κατά τήν Β' περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, μετά τήν 'Ενετοκρατία.

γ. Ἡ ἀναφορά τῆς «Τριτζέλας», ως ἐμπορικῆς και κατ' ἔξοχήν «ζωντανῆς» συνοικίας τοῦ νέου Μυστρᾶ και ἡ

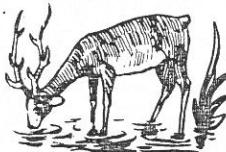
Ὕπαρξη τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἅγίου Σπυρίδωνος, τουλάχιστον ἀπό τήν περίοδο αὐτή.

Τελειώνοντας θά ἥθελα νά σημειώσω πώς τά ἔγγραφα πού σᾶς παρουσίασα προηγουμένως, μοῦ προκαλοῦν ἐπί πλέον τίς ἔξῆς συμπληρωματικές παρατηρήσεις, τίς ὅποιες θέτω ὑπόψη τοῦ ἀκροατηρίου, μέ τήν ἐλπίδα δι τι κάποιος ἐκ τῶν κ.κ. συνέδρων θά ἥθελε νά συμπληρώσει.

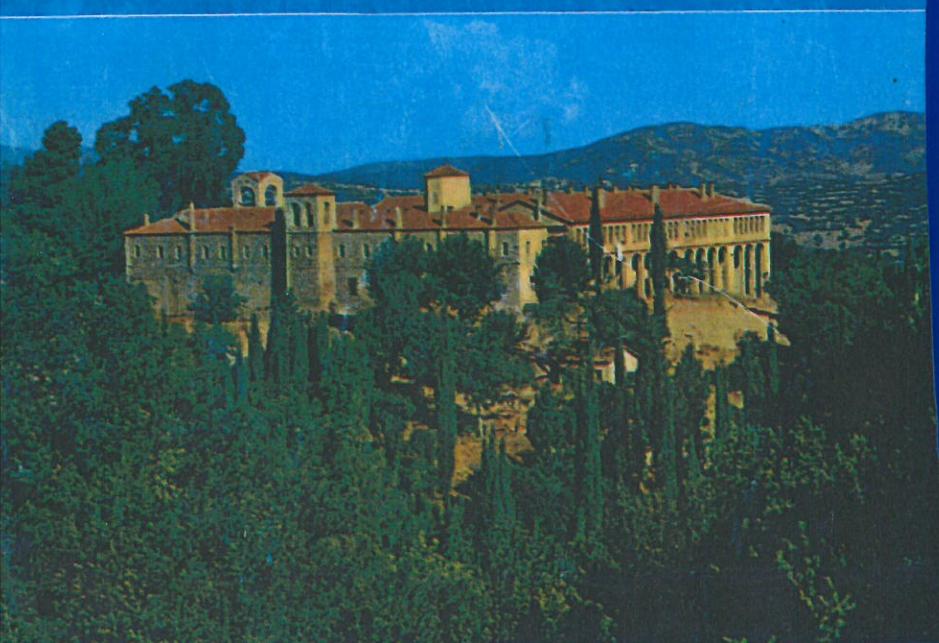
Τό ἐπίθετο «Γιατρός», πού συναντήσαμε προηγουμένως, δέν ἔχει σχέση μέ τό ὁμώνυμο ἐπάγγελμα, ἀλλά εἶναι κύριο ὄνομα καί προέρχεται ἀπό τό Λογγανίκο τῆς Λακωνίας, σύμφωνα μέ γραπτές μαρτυρίες. Μεταξύ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας «Γιατρός», διακρίνεται ὁ Μιχαὴλ Γιατρός πού ἔζησε στό τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, γνωστός ἐμπορος κρασιῶν, ἐμπορευόμενος μεταξύ Ναυπλίου καί Λιβόρνου. "Οσον γιά τό ὄνομα Ἀναγνώστης, αὐτό προέρχεται ἀπό τήν γνωστή ἐκκλησιαστική τελετή τῆς χειροθεσίας, πού ἐπιτελεῖται ἀπό τόν Ἐπίσκοπον, σε ἄτομα πού ὑπηρετοῦν στήν Ἐκκλησίᾳ ὡς βοηθοί Ἱεροψάλτου. Τό ὄνομά Ἀναγνώστης συναντᾶται πολύ συχνά στήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

Κύριε Πρόεδρε, κ.κ. Σύνεδροι, εῦχομαι μέσα ἀπό τῆς καρδιᾶς μου τά βάθη, οἱ σύντομες αὖτές ἀναφορές μου, νά ἀποτελέσουν ἀφορμή γιά περισσότερη ἔρευνα ἀπό τούς εἰδικούς ἐπιστήμονες.

Πρεσβύτερος Λάζαρος Κ. Σκάγκος πτ.Θ.
Ἐφημέριος καί Διδάσκαλος Δημοτικοῦ
Σχολείου Μυστρᾶ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

Η Ιερά Βυζαντινή Μονή Ἁγίας Λαύρας Καλαβρύτων

ΕΚΤΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗ
ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΝΕΖΕΡΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»
ΔΙΑΡΚΕΙΑ 60 Α'

ΕΚΤΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

- 1) ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ
- 2) ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ
- 3) ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΑΡΟΑΝΙΑΣ
- 4) ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ
- 5) ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΕΛΑΡΙΑΣ
- 6) ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΛΑΤΑΝΙΩΤΙΣΣΑ
- 7) ΣΠΗΛΑΙΑ ΚΑΣΤΡΙΩΝ

ΕΓΧΡΩΜΟΝΤΟΚΥΜΑ